

Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

**Παραδειγματικό σενάριο
στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών
«Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί»**

ΡΑΛΛΗ ΑΘΗΝΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Περιεχόμενα

Ταυτότητα.....	4
Σύντομη περιγραφή του σεναρίου.....	4
Σκεπτικό και Στόχοι.....	5
Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης.....	6
Κριτική-Αξιολόγηση.....	7
Βιβλιογραφία-Δικτυογραφία:.....	8
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	9

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Δημιουργός

Αθηνά Ράλλη

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Διδακτική ενότητα / Θεματική

Ενότητα 17, Γ. Σύνταξη, Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Νέα Ελληνική Γλώσσα

Προβλεπόμενος χρόνος διδασκαλίας

3-4 ώρες

Χώρος

Αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής

Ομάδες εργασίας

Ανά 5 μαθητές

Εργαλεία

Διαδίκτυο, Κειμενογράφος

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Στόχος του σεναρίου είναι να αντιληφθούν οι μαθητές με τρόπο επαγωγικό τη μορφή και την επιρρηματική λειτουργία των εμπρόθετων προσδιορισμών σε αφηγηματικό κείμενο. Σταδιακά προσεγγίζονται τα θέματα:

- α) Οι προθέσεις και η τοπική σημασία τους
- β) Η σύνταξη των προθέσεων
- δ) Οι ποικίλες επιρρηματικές σχέσεις των εμπρόθετων προσδιορισμών.

Σε κάθε στάδιο ακολουθούν δραστηριότητες για την εμπέδωση ή την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος που εξετάζεται. Για τον σκοπό αυτό αξιοποιούνται ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα που συνιστούν τα σώματα κειμένων και τα ηλεκτρονικά λεξικά, τα οποία προσφέρονται για την επαγωγική διερεύνηση γραμματικών και συντακτικών φαινομένων.

Συγκεκριμένα χρησιμοποιούνται:

- α) Ο Συμφραστικός πίνακας λέξεων του ανθολογίου της αττικής πεζογραφίας,
- β) το ηλεκτρονικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής γλώσσας (Τριανταφυλλίδη),
- γ) τα Σώματα κειμένων (δημοσιογραφικού και εκπαιδευτικού λόγου) που υπάρχουν στο περιβάλλον της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Γ. ΣΤΟΧΟΙ

Διδακτικοί στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- να αναγνωρίζουν μέσα σε κείμενα τις προθέσεις καθώς και τα λεκτικά σύνολα που ονομάζονται εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί
- να αναγνωρίζουν τις ποικίλες επιρρηματικές σημασίες των εμπρόθετων προσδιορισμών
- να εξοικειωθούν με τα σώματα κειμένων και τα λεξικά ως εργαλεία για τη μελέτη της γλώσσας
- να γνωρίσουν την προέλευση και τη χρήση των προθέσεων η οποία επιβιώνει σε στερεότυπες λόγιες εκφράσεις της ν.ε. γλώσσας

Παιδαγωγικοί-τεχνολογικοί στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- να ασκηθούν στη διερευνητική εργασία, αξιοποιώντας ανοιχτά περιβάλλοντα

μάθησης (λεξικά, σώματα κειμένων)

- να μπορούν να αποτιμούν κριτικά τα αποτελέσματα της έρευνάς τους
- να ασκηθούν στην εργασία σε ομάδες
- να καλλιεργήσουν γλωσσική επίγνωση

Δ. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Η προσέγγιση του θέματος είναι κειμενοκεντρική. Αρχικά επιλέγεται να διερευνηθεί η λειτουργία και η τοπική σημασία των προθέσεων σε αφηγηματικό κείμενο που προσφέρεται για τον σκοπό αυτό, καθώς η έννοια του τόπου αποτελεί ένα από τα βασικά συστατικά της αφήγησης. Στη συνέχεια θα διερευνηθούν οι διάφορες επιρρηματικές σχέσεις των εμπρόθετων προσδιορισμών, οι οποίες αποτελούν μεταφορές και επεκτάσεις της (αρχικής) τοπικής σημασίας των προθέσεων. Η γνώση της τοπικής σημασίας των προθέσεων συνεισφέρει παράλληλα και στην κατανόηση της έννοιας πολλών σύνθετων λέξεων της νέας ελληνικής με πρώτο συνθετικό πρόθεση. Οι γλωσσικοί παραλληλισμοί με τη νέα ελληνική επιτρέπουν την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τους μηχανισμούς της γλώσσας και της εξέλιξής της. Η διερεύνηση σε ανοιχτά περιβάλλοντα (σώματα κειμένων και λεξικά) υπηρετεί την ενίσχυση της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών. Ανώτερος στόχος είναι να ενισχυθεί η γλωσσική ικανότητα των μαθητών τόσο στην αρχαία όσο και στη νέα ελληνική γλώσσα.

Προϋποθέσεις υλοποίησης

Οι μαθητές πρέπει να έχουν βασικές δεξιότητες στη χρήση των ΤΠΕ (αναζήτηση σε λεξικά και σώματα κειμένων, κειμενογράφος).

Πορεία εργασίας

Οργάνωση της τάξης-Διδακτική διαδικασία:

Οι μαθητές εργάζονται όλοι μαζί και οδηγούνται επαγωγικά από τη διερεύνηση της σημασίας και της σύνταξης των προθέσεων που απαντώνται σε κείμενο στη διατύπωση της θεωρίας, ενώ για τις δραστηριότητες σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα χωρίζονται σε

μικρές ομάδες των 4-5 ατόμων.

1η ώρα: *Οι προθέσεις και η τοπική σημασία τους*

Ακολουθείται η πορεία στο φύλλο εργασίας 1: Εργασία με βάση κείμενο της αρχαίας ελληνικής, γλωσσικές ασκήσεις, δραστηριότητες στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (Τριανταφυλλίδη) της Πύλης για την ελληνική γλώσσα, συμπεράσματα.

2η-3η ώρα: *Η σύνταξη των προθέσεων, άλλες επιρρηματικές σχέσεις των εμπρόθετων προσδιορισμών*

Ακολουθείται η πορεία στο φύλλο εργασίας 1: Εργασία με βάση κείμενο της αρχαίας ελληνικής, δραστηριότητες στον Συμφραστικό πίνακα των λέξεων του ανθολογίου της αττικής πεζογραφίας στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα, συμπεράσματα.

4η ώρα: *Δραστηριότητες σε περιβάλλοντα ηλεκτρονικά*

Δραστηριότητες στο φύλλο εργασίας 2:

α) Διερεύνηση των φθογγικών παθήσεων της πρόθεσης σε προθετικές φράσεις, στον Συμφραστικό πίνακα των λέξεων του ανθολογίου της αττικής πεζογραφίας στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα.

β) Οι προθέσεις της αρχαίας ελληνικής στο λεξιλόγιο της νέας ελληνικής, στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (Τριανταφυλλίδη) της Πύλης για την ελληνική γλώσσα.

Ε. ΚΡΙΤΙΚΗ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα φύλλα εργασίας περιέχουν σε μεγάλο βαθμό καθοδηγούμενες δραστηριότητες, ώστε να εξασφαλιστεί η επαγωγική πορεία της μαθησιακής διαδικασίας. Οι δραστηριότητες σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα στοχεύουν στην επαγωγική εξαγωγή συμπερασμάτων και στην καλλιέργεια της γλωσσικής επίγνωσης.

Απαιτείται εξοικείωση με τα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα που προτείνονται για τις διερευνητικές δραστηριότητες και με τις δυνατότητες αναζήτησης σε αυτά. Για τον λόγο αυτόν είναι αναγκαίο να δοθούν οδηγίες αναζήτησης και να διατεθεί χρόνος

προκειμένου να επιτευχθεί η εξοικείωση με τα ηλεκτρονικά εργαλεία.

ΣΤ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Απολλόδωρος <http://perseus.uchicago.edu/perseus->

[cgi/citequery3.pl?dbname=GreekTexts&getid=0&query=Apollo.%202.4.12](http://perseus.uchicago.edu/perseus-cgi/citequery3.pl?dbname=GreekTexts&getid=0&query=Apollo.%202.4.12)

Γιαγκόπουλος, Α. Ι. 1997. *Ο Αττικός πεζός λόγος, δομή και σύνταξη*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Μουμτζάκης, Α. Β. 1981. *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Μπαμπινιώτης, Γ. Πίσω στις «πρώτες έννοιες» των λέξεων. Το Βήμα: Νέες Εποχές, σ. 28, 9/1/2004.

<http://www.babiniotis.gr/wmt/webpages/index.php?lid=1&pid=16&apprec=27>.

Μπίλλα, Π. 2007. *Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Οικονόμου, Μ. 1971. *Γραμματική της αρχαίας ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Τσάφος, Β. 2004. *Η Διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια Εναλλακτική Μαθητεία στον Αρχαίο Κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Χατζημαυρουδή, Ε.Χ. 2007. *Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών από το Πρωτότυπο στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο. Προβληματισμός σχετικά με το θεωρητικό πλαίσιο. Προοπτικές και μια νέα πρόταση*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Χατζησαββίδης, Σ. Χατζησαββίδου, Α. 2011. *Γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ [σε ηλεκτρονική μορφή στο <http://pi-schools.sch.gr/gymnasio/>]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ - ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Φύλλο εργασίας 1

Οι προθέσεις και η τοπική σημασία τους

Ο **τόπος** είναι ένα από τα βασικά συστατικά της αφήγησης (μαζί με τον χρόνο, τα πρόσωπα και τη δράση). Το κείμενο που ακολουθεί εξιστορεί τον πρώτο από τους δώδεκα άθλους του Ηρακλή. Σε αυτό διερευνούμε την έννοια του τόπου, που εκφράζεται με εμπρόθετους προσδιορισμούς.

ΚΕΙΜΕΝΟ Ἀπολλόδωρος Βιβλιοθήκη Β' 5

Οι άθλοι του Ηρακλή

Ἡρακλῆς ἔλαβε παρὰ Ἑρμοῦ μὲν ξίφος, παρ' Ἀπόλλωνος δὲ τόξα, παρὰ δὲ Ἡφαίστου θώρακα χρυσοῦν, παρὰ δὲ Ἀθηνᾶς πέπλον· ρόπαλον μὲν γὰρ αὐτὸς ἔτεμεν **ἐκ Νεμέας**.

... παραγενόμενος δὲ **εἰς Δελφοὺς** πυνθάνεται τοῦ θεοῦ ποῦ κατοικήσει. ἡ δὲ Πυθία τότε πρῶτον Ἡρακλέα αὐτὸν προσηγόρευσε· τὸ δὲ πρῶην Ἀλκείδης προσηγορεύετο. κατοικεῖν δὲ αὐτὸν εἶπεν **ἐν Τίρυνθι**, Εὐρυσθεῖ λατρεύοντα ἔτη δώδεκα, καὶ τοὺς ἐπιτασσομένους ἄθλους δέκα ἐπιτελεῖν, καὶ οὕτως ἔφη, τῶν ἄθλων συντελεσθέντων, ἀθάνατον αὐτὸν ἔσσεσθαι.

[B 5,1] τοῦτο ἀκούσας ὁ Ἡρακλῆς **εἰς Τίρυνθα** ἦλθε, καὶ τὸ προσταττόμενον ὑπὸ Εὐρυσθέως ἐτέλει. πρῶτον μὲν οὖν ἐπέταξεν αὐτῷ τοῦ Νεμέου λέοντος τὴν δорὰν κομίζεῖν· τοῦτο δὲ ζῶον ἦν ἄτρωτον, ἐκ Τυφῶνος γεγεννημένον. πορευόμενος οὖν ἐπὶ τὸν λέοντα ἦλθεν **εἰς Κλεωνάς**, καὶ ξενίζεται παρὰ ἀνδρὶ χερνήτη Μολόρχῳ. καὶ θύειν ἱερεῖον θέλοντι εἰς ἡμέραν ἔφη τηρεῖν τριακοστήν, καὶ ἂν μὲν ἀπὸ τῆς θήρας σῶος ἐπανέλθῃ, Διὶ σωτῆρι θύειν, εἰ δὲ ἀποθάνῃ, τότε ὡς ἥρωι ἐναγίζεῖν. **εἰς δὲ τὴν Νεμέαν** ἀφικόμενος καὶ τὸν λέοντα μαστεύσας ἐτόξευσε τὸ πρῶτον· ὡς δὲ ἔμαθεν ἄτρωτον ὄντα, ἀνατεινόμενος τὸ ρόπαλον ἐδίωκε. συμφυγόντος δὲ εἰς ἀμφίστομον σπήλαιον αὐτοῦ τὴν ἐτέραν ἐνφοκοδόμησεν εἴσοδον, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας (εἰσόδου) ἐπεισῆλθε τῷ θηρίῳ, καὶ περιθεις τὴν χεῖρα τῷ τραχήλῳ κατέσχευεν ἄγχων ἕως ἐπνίξε, καὶ θέμενος ἐπὶ

τῶν ὤμων ἐκόμιζεν **εἰς Κλεωνάς**. καταλαβὼν δὲ τὸν Μόλορχον ἐν τῇ τελευταίᾳ τῶν ἡμερῶν ὡς νεκρῷ μέλλοντα τὸ ἱερεῖον ἐναγίζειν, σωτῆρι θύσας Διὶ ἤγεν **εἰς Μυκίνας** τὸν λέοντα. Εὐρυσθεὺς δὲ καταπλαγεὶς αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν ἀπέϊπε τὸ λοιπὸν αὐτῷ εἰς τὴν πόλιν εἰσιεῖναι, δεικνύειν δὲ πρὸ τῶν πυλῶν ἐκέλευε τοὺς ἄθλους. φασὶ δὲ ὅτι δεῖσας καὶ πίθον ἑαυτῷ χαλκοῦν εἰσκρυβῆναι ὑπὸ γῆν κατεσκεύασε, καὶ πέμπων κήρυκα Κοπρέα Πέλοπος τοῦ Ἥλειου ἐπέταττε τοὺς ἄθλους.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Παρακολουθήστε τη διαδρομὴ του Ηρακλή. Βρείτε τις φράσεις που τη δηλώνουν.

- Ποια εἶναι ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στους δύο προσδιορισμούς του τόπου;
  - α. Πυθία κατοικεῖν αὐτὸν εἶπεν **ἐν Τίρυνθι**.
  - β. Ἡρακλῆς **εἰς Τίρυνθα** ἤλθε.
- Να υπογραμμίσετε ὅλες τις ἐκφράσεις του κειμένου που δηλώνουν τόπο (κυριολεκτικά και μεταφορικά).
- Με ποιον συγκεκριμένο τρόπο ἐκφράζεται κάθε φορά ὁ τόπος; [επάνω, κάτω, μέσα, κοντά, γύρω ἀπὸ / κίνηση πρὸς (κατεύθυνση), κίνηση δια μέσου, κίνηση ἀπὸ (απομάκρυνση), στάση].
- Οἱ μικρές, ἀκλίτες λέξεις (*εἰς, ἀπὸ, ἐν, ἐκ, πρὸς* κ.λπ.) μπαίνουν ..... ἀπὸ ἄλλες λέξεις (ουσιαστικά, ἀντωνυμίες ἢ, σπάνια, ἐπιρρήματα), γι' αὐτὸ ὀνομάζονται *προθέσεις*. Μαζί με τις λέξεις αὐτές σχηματίζουν προθετικές φράσεις, που ἀποκαλοῦνται *εμπρόθετοι προσδιορισμοί*.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να ἀντιστοιχίσετε τα σχήματα με μία ἀπὸ τις παρακάτω προθέσεις, με κριτήριό την

τοπική τους σημασία: *είς, από, έν, έπι, διά, παρά, περι, πρό, ύπό.*

[Δίνονται γραφικά]

Η: να ζωγραφίσετε σχήματα που να αποδίδουν την κίνηση ή τη στάση σε τόπο που εκφράζουν οι προθέσεις: *είς, από, έν, έκ, παρά, έπι, περι, πρό προς, ύπό.* (Να επιλέξετε 4 από αυτές).

2. Ποιες από τις προθέσεις (*είς, από, έν, έκ, προς, έπι, διά, παρά, περι, πρό, προς, ύπερ, ύπό*) θα χρησιμοποιούσατε για να περιγράψετε την απεικόνιση της θέσης των σωμάτων;

3. α. Να διερευνήσετε την τοπική σημασία των παρακάτω προθέσεων στο λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (Τριανταφυλλίδη) στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα:

- ✓ 1η ομάδα: *άμφι, άνα, αντί, από*
- ✓ 2η ομάδα: *διά, είς, έν, έκ/έζ*
- ✓ 3η ομάδα: *έπι, κατά, μετά, παρά*
- ✓ 4η ομάδα: *περι, πρό, ύπερ, ύπό*

β. Να αναζητήσετε ανά ομάδες σύνθετα ρήματα της νέας ελληνικής με πρώτο συνθετικό τις παραπάνω προθέσεις στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (Τριανταφυλλίδη) στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα. Να επισημάνετε την τοπική σημασία που έχουν οι προθέσεις σε αυτά, π.χ. *εισάγω, εξάγω.*

Οδηγία: Στο περιβάλλον της Σύνθετης αναζήτησης του ΛΚΝ εισάγετε στο πεδίο αναζήτησης μία πρόθεση με το σύμβολο * (π.χ. *υπο**), ενώ σας δίνεται η δυνατότητα να επιλέξετε τύπο λήμματος (π.χ. ρήμα).

Η τοπική σημασία των προθέσεων

άμφι = από το ένα και από το άλλο μέρος

άνα = προς τα πάνω

άντί = απέναντι

ἀπό = μακριά, χωριστά

διά = διά μέσου

εἰς = σε (κατεύθυνση, κίνηση προς τα μέσα)

ἐν = μέσα

ἐκ/ἐξ = από μέσα προς τα έξω

ἐπὶ = επάνω

κατά = κάτω, προς τα κάτω

μετά = μεταξύ, ανάμεσα

παρὰ = κοντά

περὶ = γύρω από

πρὸ = μπροστά από

πρὸς = προς το μέρος

ὑπὲρ = επάνω από κάτι (χωρίς την έννοια της επαφής)

ὑπὸ = κάτω από

Η σύνταξη των προθέσεων

Οι ἄλλοι ἄθλοι του Ηρακλή

[B 5,2] δεύτερον δὲ ἄθλον ἐπέταξεν αὐτῷ τὴν Λερναίαν ὕδραν κτεῖναι· αὕτη δὲ ἐν τῷ τῆς Λέρνης ἔλει ἐκτραφεῖσα ἐξέβαινεν εἰς τὸ πεδῖον καὶ τὰ τε βοσκήματα καὶ τὴν χώραν διέφθειρεν.

[B 5,3] τρίτον ἄθλον ἐπέταξεν αὐτῷ τὴν Κερυνίτιν ἔλαφον εἰς Μυκῆνας ἔμπουν ἐνεγκεῖν. ἦν δὲ ἡ ἔλαφος ἐν Οἰνῷ, χρυσόκερος, Ἀρτέμιδος ἱερά· διὸ καὶ βουλόμενος αὐτὴν Ἡρακλῆς μήτε ἀνελεῖν μήτε τρῶσαι, συνεδίωξεν ὄλον ἐνιαυτόν. ἐπεὶ δὲ κάμων τὸ θηρίον τῇ διώξει συνέφυγεν εἰς ὄρος τὸ λεγόμενον Ἀρτεμίσιον, κάκεῖθεν ἐπὶ ποταμὸν Λάδωνα, τοῦτον διαβαίνειν μέλλουσαν τοξεύσας συνέλαβε, καὶ θέμενος ἐπὶ τῶν ὤμων διὰ τῆς Ἀρκαδίας ἠπείγετο.

[B 5,4] τέταρτον ἄθλον ἐπέταξεν αὐτῷ τὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον ζῶντα κομίζειν· τοῦτο δὲ τὸ θηρίον ἠδίκηει τὴν Ψωφίδα, ὀρμώμενον ἐξ ὄρους ὃ καλοῦσιν Ἐρύμανθον.

[B 5,5] πέμπτον ἐπέταξεν αὐτῷ ἄθλον τῶν Αὐγείου βοσκημάτων ἐν ἡμέρα μιᾷ μόνον ἐκφορῆσαι τὴν ὄνθον.

[B 5,6] ἕκτον ἐπέταξεν ἄθλον αὐτῷ τὰς Στυμφαλίδας ὄρνιθας ἐκδιῶξαι. ἦν δὲ ἐν Στυμφάλῳ πόλει τῆς Ἀρκαδίας Στυμφαλὶς λεγομένη λίμνη, πολλῆ συνηρηφῆς ὕλη· εἰς ταύτην ὄρνεις συνέφυγον ἄπλετοι, τὴν ἀπὸ τῶν λύκων ἀρπαγὴν δεδοικυῖαι.

[B 5,7] ἑβδομον ἐπέταξεν ἄθλον τὸν Κρῆτα ἀγαγεῖν ταῦρον. τοῦτον Ἀκουσίλαος μὲν εἶναί φησι τὸν διαπορθμεύσαντα Εὐρώπην Δίῃ, τινὲς δὲ τὸν ὑπὸ Ποσειδῶνος ἀναδοθέντα ἐκ θαλάσσης, ὅτε καταθύσειν Ποσειδῶνι Μίνως εἶπε τὸ φανὲν ἐκ τῆς θαλάσσης.

[B 5,8] ὄγδοον ἄθλον ἐπέταξεν αὐτῷ τὰς Διομήδους τοῦ Θρακὸς ἵππους εἰς Μυκίνας κομίζειν·

[B 5,9] ἑνατον ἄθλον Ἡρακλεῖ ἐπέταξε ζωστήρα κομίζειν τὸν Ἴπολύτης. αὕτη δὲ ἐβασίλευεν Ἀμαζόνων, αἱ κατόκουν περὶ τὸν Θερμῶδοντα ποταμόν, ἔθνος μέγα τὰ κατὰ πόλεμον·

[B 5,10] δέκατον ἐπετάγη ἄθλον τὰς Γηρυόνου βόας ἐξ Ἐρυθρίας κομίζειν.

[B 5,11] τελεσθέντων δὲ τῶν ἄθλων ἐν μηνὶ καὶ ἔτεσιν ὀκτώ, μὴ προσδεξάμενος Εὐρυσθεὺς τὸν τε τῶν τοῦ Αὐγέου βοσκημάτων καὶ τὸν τῆς ὕδρας, ἐνδέκατον ἐπέταξεν ἄθλον παρ' Ἐσπερίδων χρύσεια μῆλα κομίζειν. ταῦτα δὲ ἦν, οὐχ ὥς τινες εἶπον ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἄτλαντος ἐν Ὑπερβορείῃ· ἃ Διὶ <Γῆ> γήμαντι Ἥραν ἐδώρησατο.

[B 5,12] δωδέκατον ἄθλον ἐπετάγη Κέρβερον ἐξ Ἄιδου κομίζειν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Να υπογραμμίσετε όλους τους εμπρόθετους προσδιορισμούς.
- Με ποιες από τις πτώσεις συντάσσονται οι προθέσεις;
  - α. ονομαστική
  - β. γενική
  - γ. δοτική
  - δ. αιτιατική
  - ε. κλητική
- Οι προθέσεις συντάσσονται με τις πτώσεις .....
- Από τις προθέσεις

α. συντάσσονται μόνο με μία πτώση (**μονόπτωτες**):

ἀπό, ἀντί, ἐκ / ἐξ, πρό: συντάσσονται με .....

ἐν, σύν : συντάσσονται με .....

εἰς / ἐς : συντάσσεται με .....

β. συντάσσονται με δύο πτώσεις (**δίπτωτες**):

ἀνά: συντάσσεται με αιτιατική ή δοτική

διὰ, κατά, ὑπέρ: συντάσσονται με γενική ή αιτιατική

γ. συντάσσονται με τρεις πτώσεις (**τρίπτωτες**):

ἀμφι, ἐπι, μετά, παρά, περι, πρὸς, ὑπό: συντάσσονται με ..... ή ..... ή.....

Η σημασία των προθέσεων ποικίλλει, ανάλογα με τις πτώσεις που συντάσσονται.

Οι προθέσεις που χρησιμοποιούνται και σε σύνθεση με άλλες λέξεις ονομάζονται **κύριες**. **Καταχρηστικές** ονομάζονται οι προθέσεις που χρησιμοποιούνται μόνο σε εμπρόθετους προσδιορισμούς: *ἄνευ, ἄχρι / ἄχρις, ἔνεκα / ἔνεκεν, μέχρι, πλὴν, χάριν, χωρὶς, ὥς*.

Άλλες επιρρηματικές σχέσεις των εμπρόθετων προσδιορισμών

Κείμενο: Ξενοφώντας *Ελληνικά* 2.1.16

οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Σάμου ὀρμώμενοι τὴν βασιλέως κακῶς ἐποίουν, καὶ ἐπὶ τὴν Χίον καὶ τὴν Ἔφεσον ἐπέπλεον, καὶ παρεσκευάζοντο πρὸς ναυμαχίαν, καὶ στρατηγούς πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι προσείλοντο Μένανδρον,	Οἱ Ἀθηναῖοι, με ὀρμητήριο τὴ Σάμο, λεηλατούσαν τὴ χώρα τοῦ Πέρση βασιλιά καὶ βάδιζαν με τὰ πλοῖα τοὺς ἐναντίον τῆς Χίου καὶ τῆς Ἐφέσου καὶ ετοιμάζονταν γιὰ ναυμαχία καὶ ἐξέλεξαν νέους στρατηγούς ἐπιπλέον ἀπὸ αὐτοῦς ποὺ εἶχαν,
---	--

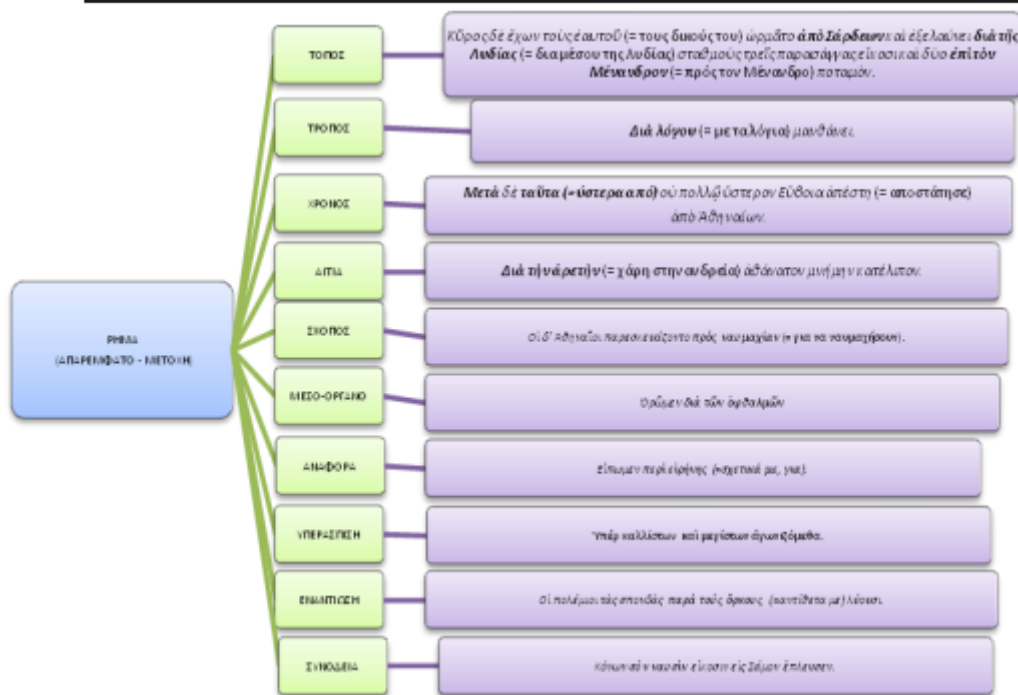
<p>Τυδέα, Κηφισόδοτον.</p> <p>Λύσανδρος δ' ἐκ τῆς Ῥόδου παρὰ τὴν Ἰωνίαν ἐκπλεῖ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον</p> <p>πρὸς τε τῶν πλοίων τὸν ἔκπλουν καὶ ἐπὶ τὰς ἀφεστηκυίας αὐτῶν πόλεις.</p>	<p>το Μένανδρο δηλαδή και τον Τυδέα και τον Κηφισόδοτο.</p> <p>Κι ο Λύσανδρος, ξεκινώντας από τη Ρόδο, δίπλα από τα παράλια της Ιωνίας, εκπλέει προς τον Ελλήσποντο, για να αντιμετωπίσει τα πλοία των Αθηναίων και τις πόλεις που είχαν αποστατήσει απ' τη συμμαχία τους.</p>
--	--

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Υπογραμμίστε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς και τα ρήματα (απαρέμφατα, μετοχές) που προσδιορίζουν.
- Πώς εξηγείτε την πληθώρα των εμπρόθετων προσδιορισμών σε ένα ιστορικό κείμενο;
- Ποιες επιρρηματικές σχέσεις εκφράζουν; (κίνηση προς τόπο, κίνηση από τόπο, εχθρική κατεύθυνση, σκοπό κ.ά.)
- Δείτε πώς αποδίδονται οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί στη νέα ελληνική.

Οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί εκφράζουν διάφορες **επιρρηματικές σχέσεις** (τόπο, χρόνο, τρόπο, αιτία, σκοπό κ.λπ.). Την ίδια λειτουργία με τους εμπρόθετους προσδιορισμούς έχουν και τα επιρρήματα, οι επιρρηματικές πλάγιες πτώσεις, οι επιρρηματικές μετοχές και προτάσεις.

Δείτε μερικές από τις επιρρηματικές σχέσεις που εκφράζουν οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί σε σχέση με το ρήμα που προσδιορίζουν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να εργαστείτε σε ομάδες και να αναζητήσετε στον Συμφραστικό πίνακα των λέξεων του Ανθολογίου της Αττικής Πεζογραφίας στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα τις παρακάτω προθέσεις. Να αντιγράψετε τις προθετικές φράσεις που σχηματίζουν μαζί με τον όρο που προσδιορίζουν και να επισημάνετε τις επιρρηματικές σχέσεις που δηλώνουν. Για τον σκοπό αυτό να συμβουλευτείτε την αντίστοιχη μετάφραση.

- ✓ 1η ομάδα: διὰ, ἐπὶ,
- ✓ 2η ομάδα: κατὰ, παρὰ,
- ✓ 3η ομάδα: ὑπὲρ, μετὰ,
- ✓ 4η ομάδα: πρὸς, ὑπὸ

2. Εργασία για το σπίτι

Κείμενο: *Οἱ Ἕλληνες πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας*

Ὅτε Ξέρξης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστράτευσε καὶ διὰ τῆς Δωρίδος εἰς τὴν Φωκίδα εἰσέβαλεν, αἱ μὲν νῆες τῶν Ἀθηναίων ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἐβοήθησαν, οἱ δ' ἄλλοι Ἕλληνες οὐκ ἐβουλήθησαν κατὰ γῆν ἀπαντῆσαι αὐτῷ πρὸ τῆς Ἀττικῆς. Λακεδαιμόνιοι δὲ

συνήγαγον τὸν στρατὸν ἐντὸς τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ διετείχισαν αὐτὸν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.

Ἀθηναῖοι δὲ πεισθέντες ὑπὸ Θεμιστοκλέους μὴ ὑπὸ τοῖς Μήδοις γενέσθαι ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς ἔφυγον καταλιπόντες ἐν τῷ παρόντι τὴν πόλιν· καὶ οἱ μὲν γέροντες μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων εἰς Τροιζῆνα ἀπέβησαν, οἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ ὄντες σὺν ταῖς τριήρεσιν εἰς τὸ μεταξὺ τῆς Σαλαμῖνος καὶ Ἀττικῆς στενὸν ἔπλευσαν, ἔνθα καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων ἦν.

Ἐνταῦθα Εὐρυβιάδης, ὅς διὰ τὸ ἀξίωμα τὴν ἡγεμονίαν τῶν νεῶν εἶχεν, ἐπίεζεν ἐν τῷ συνεδρίῳ τοὺς Ἀθηναίους πλεῖν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἔνθα καὶ ὁ στρατὸς ἦθροιστο. Θεμιστοκλῆς δ' ἀναστὰς ἀντέλεγεν αὐτῷ. Ὁ δὲ τὴν βακτηρίαν ἤρεν ἐπ' αὐτὸν καὶ εἶπεν. «ἽΩ Θεμιστόκλεις, ἐν τοῖς ἀγῶσι τοὺς προεξανισταμένους ραπίζουσι». Θεμιστοκλῆς δ' οὐδὲν ταραχθεὶς ἐπὶ τῇ ὀργῇ τοῦ Εὐρυβιάδου ἀπεκρίνατο· «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ».

(Από το *Αναγνωστικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης* του Γ. Ν. Ζούκη)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Να υπογραμμίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του κειμένου.
- Ποια ρήματα (απαρέμφατα, μετοχές) προσδιορίζουν;
- Ποιες επιρρηματικές σχέσεις εκφράζουν;

Να συμβουλευτείτε, αν χρειάζεται, το σχολικό συντακτικό της αρχαίας ελληνικής που είναι αναρτημένο στο ψηφιακό σχολείο.

<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B112/522/3423,13834/>

ή τις *Αρχές σύνταξης της αρχαιοελληνική γλώσσας* στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα.

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/composition/page_053.html

Φύλλο εργασίας 2

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

MIS: 296579 – Π.3.1.4: Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων

Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων

Β' Γυμνασίου «Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί»

Σελίδα 17 από 20

Η μορφή της πρόθεσης (φθογγικές παθήσεις της πρόθεσης) - Η σύνταξη της πρόθεσης (σχηματισμός προθετικής φράσης)

- Να χωριστείτε σε ομάδες και να αναζητήσετε στον Συμφραστικό πίνακα λέξεων του Ανθολογίου Αττικής Πεζογραφίας στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα τις παρακάτω προθέσεις:
  - ✓ 1η ομάδα: *ἀπό, ἀπ', ἀφ' / ἀντί, ἀντ', ἀνθ' / ἐκ, ἐξ*
  - ✓ 2η ομάδα: *διά, δι' / κατά, κατ' καθ' / ἐκ, ἐξ*
  - ✓ 3η ομάδα: *ἐπί, ἐπ', ἐφ' / μετά, μετ' μεθ' / ἐκ, ἐξ*
  - ✓ 4η ομάδα: *παρά, παρ' / ὑπό, ὑπ', ὑφ' / ἐκ, ἐξ*

Διεύθυνση: <http://www.greek->

[language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/concordance/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/concordance/index.html)

- Να αντιγράψετε την προθετική φράση (πρόθεση + πτώση με την οποία συντάσσεται).
- Σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε σχετικά με τις φθογγικές παθήσεις των προθέσεων;

Σημείωση: Ο Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων είναι ένας αλφαβητικός κατάλογος των λεξικών τύπων που απαντούν στο Ανθολόγιο, μαζί με τα συμφραζόμενά τους.

Οι προθέσεις της αρχαίας ελληνικής στο λεξιλόγιο της νέας ελληνικής

- Να αναζητήσετε τις προθέσεις που υπάρχουν στο Ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Τριανταφυλλίδη (Πύλη για την ελληνική γλώσσα). [Σύνθετη αναζήτηση/Τύπος Λήμματος: *πρόθεση* (επιλογή)]. Να αναγνωρίσετε τις προθέσεις της αρχαίας ελληνικής και να δημιουργήσετε έναν κατάλογο με αυτές.
- Ποιες από αυτές χρησιμοποιούμε στον καθημερινό μας λόγο; Να δημιουργήσετε έναν κατάλογο.

(Έχετε τη δυνατότητα να δημιουργήσετε κατάλογο λέξεων επιλέγοντας το σχήμα του καλαθιού που βρίσκεται αριστερά του κάθε λήμματος που σας ενδιαφέρει. Στη συνέχεια, μπορείτε να προβάλετε το σύνολο από την επιλογή «καλάθι – προβολή».)

Οι λόγιες προθέσεις στη νέα ελληνική - Η επιβίωση των προθέσεων σε λόγιες εκφράσεις

- Να αναζητήσετε ανά ομάδες στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Τριανταφυλλίδη τις παρακάτω προθέσεις και στη συνέχεια να επιλέξετε «αποστολή στα σώματα κειμένων» για να δείτε τη χρήση τους σε κείμενα του νεοελληνικού λόγου.
  - ✓ 1η ομάδα: *ανὰ, διὰ, ἐκ*
  - ✓ 2η ομάδα: *ἐν, ἐπὶ, κατὰ*
  - ✓ 3η ομάδα: *εἰς, περὶ, προ*
  - ✓ 4η ομάδα: *συν, ὑπὸ, ὑπὲρ*
- Να καταγράψετε τις προθετικές φράσεις.
- Να καταγράψετε τις παρατηρήσεις σας σχετικά α) με τη σύνταξή τους β) με το επίπεδο του κειμενικού λόγου: είναι καθημερινό ή επίσημο;

Προεκτάσεις

Δραστηριότητες διερεύνησης των προθέσεων στη σύνθεση στο λεξιλόγιο της νέας ελληνικής, σε περίπτωση που θεωρείται σκόπιμο και διατίθεται χρόνος, προκειμένου να κατανοηθεί η επιρρηματική σημασία των προθέσεων.

Οι προθέσεις ως προρρηματικά στοιχεία (στη σύνθεση)

- Να αναζητήσετε στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Τριανταφυλλίδη σύνθετα ρήματα της νέας ελληνικής με πρώτο συνθετικό πρόθεση. Παρατηρήστε πόσες διαφορετικές σημασίες αποκτά ένα ρήμα στη σύνθεσή του με διάφορες προθέσεις.
- Εισάγοντας στο πεδίο αναζήτησης **βάλλω* τα αποτελέσματα θα σας δώσουν όλα τα σύνθετα ρήματα του λεξικού με δεύτερο συνθετικό το *βάλλω*. Το πρώτο συνθετικό τι μέρος του λόγου είναι κυρίως;
- Στο πεδίο σύνθετης αναζήτησης να εισαγάγετε *εφ** και στον τύπο λήμματος να επιλέξετε *ρήμα*. Ποια πρόθεση έχουν ως πρώτο συνθετικό τα σύνθετα ρήματα που θα εμφανιστούν στα αποτελέσματα; Τι παρατηρείτε;

- Πώς μπορείτε να αναζητήσετε στο ηλεκτρονικό λεξικό όλα τα σύνθετα ρήματα που υπάρχουν σε αυτό με πρώτο συνθετικό μια από τις προθέσεις *επί, συν, εκ*; Με ποιες μορφές θα εισαγάγετε στο πεδίο της αναζήτησης το πρώτο συνθετικό;

Η σημασία των σύνθετων ρημάτων με πρώτο συνθετικό πρόθεση

- Να δώσετε τον ορισμό των παρακάτω σύνθετων ρημάτων, λαμβάνοντας υπόψη την επιρρηματική σημασία της πρόθεσης που είναι το πρώτο συνθετικό: *ανέρχομαι, αποβάλλω, διατρέχω, εκτρέπω, επιβαίνω, καταδύομαι, προβλέπω, υπερέχω*.
- Στη συνέχεια να αναζητήσετε τη σημασία τους στο Ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας του Τριανταφυλλίδη στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα.
- Να εξετάσετε τη σημασία κάποιων σύνθετων με πρόθεση (ή και δύο προθέσεις) ρημάτων με δεύτερο συνθετικό το *βάλλω*. Να δείτε με ποιον τρόπο η σημασία τους σχετίζεται με την επιρρηματική σημασία των προθέσεων. (Να βλέπετε και το πεδίο της ετυμολογίας. Για παράδειγμα, για το ρήμα *εμβάλλω*: [λόγ. <αρχ. *ἐμβάλλω* βάζω μέσα]).